

Тематична рубрика: облік

УДК: 657.6:339.9:336.221

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20428430>

**Облік курсових різниць і валютних операцій у ЗЕД: типові помилки,
облікова політика та податкові ризики**

Очеретько Лариса Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри обліку та фінансів,

Національний університет «Запорізька політехніка»,

<https://orcid.org/0000-0001-9159-5094>

Плекан Марія Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри обліку і аналізу,

Національний університет «Львівська Політехніка

<https://orcid.org/0000-0003-2715-1290>

Курей Оксана Андріївна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

<https://orcid.org/0000-0001-7591-2272>

Прийнято: 15.05.2026 | Опубліковано: 25.05.2026

Анотація. Метою статті є дослідження особливостей обліку курсових різниць і валютних операцій у зовнішньоекономічній діяльності підприємств, виявлення типових помилок бухгалтерського та податкового обліку, а також

обґрунтування підходів до мінімізації податкових ризиків через формування ефективної облікової політики. **Методи.** У процесі дослідження використано методи теоретичного узагальнення, системного аналізу, порівняльного аналізу, логічного узагальнення та нормативно-правового аналізу для дослідження економічної сутності валютних операцій, механізму формування курсових різниць і практики їх бухгалтерського відображення. **Результати.** Установлено, що валютні операції є складним об'єктом бухгалтерського обліку, оскільки поєднують фінансові, податкові та валютно-регуляторні аспекти зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Визначено, що курсові різниці виникають унаслідок переоцінки монетарних статей під впливом змін валютного курсу та безпосередньо впливають на фінансові результати, ліквідність і фінансову стійкість суб'єктів господарювання. Установлено, що недостатня узгодженість бухгалтерського, податкового та валютного законодавства ускладнює практичне застосування облікових процедур і підвищує ризик викривлення фінансової звітності та неправильного визначення податкових зобов'язань. Обґрунтовано, що помилки у відображенні валютних операцій можуть призводити до суттєвого викривлення фінансових результатів, зростання податкових ризиків і застосування фінансових санкцій. Аргументовано, що ефективна організація облікової політики щодо валютних операцій повинна базуватися на своєчасній переоцінці монетарних статей, належному документальному оформленні операцій та забезпеченні узгодженості бухгалтерського і податкового обліку. **Висновки.** Зроблено висновок, що підвищення якості облікового забезпечення валютних операцій є необхідною умовою забезпечення достовірності фінансової звітності, мінімізації податкових ризиків і зміцнення фінансової безпеки підприємств у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, валютні операції, курсові різниці, бухгалтерський облік, податковий облік, монетарні статті, дебіторська заборгованість, зобов'язання

Accounting for Foreign Exchange Differences and Foreign Currency Transactions in Foreign Economic Activity: Typical Errors, Accounting Policy, and Tax Risks

Ocheret'ko Larysa,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Finance,
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»,

<https://orcid.org/0000-0001-9159-5094>

Plekan Mariia,

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Analysis,
National University «Lviv Polytechnic», St. Metropolitan Andrey,

<https://orcid.org/0000-0003-2715-1290>

Kurei Oksana, PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor Department of Business Administration, Marketing and
Management,

Uzhhorod National University,

<https://orcid.org/0000-0001-7591-2272>

Abstract. The purpose of the article is to investigate the specific features of accounting for foreign exchange differences and foreign currency transactions in the foreign economic activity of enterprises, identify typical accounting and tax reporting errors, and substantiate approaches to minimizing tax risks through the development of an effective accounting policy. **Methods.** The study employs methods of theoretical generalization, system analysis, comparative analysis, logical generalization, and

regulatory and legal analysis to examine the economic essence of foreign currency transactions, the mechanism of foreign exchange difference formation, and the practice of their accounting treatment. Results. It has been established that foreign currency transactions constitute a complex object of accounting, as they combine financial, tax, and currency-regulatory aspects of an enterprise's foreign economic activity. It has been determined that foreign exchange differences arise as a result of the revaluation of monetary items under the influence of exchange rate fluctuations and directly affect financial results, liquidity, and financial stability of business entities. The study reveals that insufficient consistency between accounting, tax, and currency legislation complicates the practical application of accounting procedures and increases the risk of financial statement misstatements and incorrect determination of tax liabilities. It is substantiated that errors in recording foreign currency transactions may lead to significant distortions in financial results, increased tax risks, and the imposition of financial penalties. The research argues that an effective accounting policy for foreign currency transactions should be based on the timely revaluation of monetary items, proper documentary support of transactions, and the consistency between accounting and tax reporting systems. **Conclusions.** It is concluded that improving the quality of accounting support for foreign currency transactions is a necessary condition for ensuring the reliability of financial reporting, minimizing tax risks, and strengthening the financial security of enterprises engaged in foreign economic activity.

Keywords: foreign economic activity, foreign currency transactions, foreign exchange differences, accounting, tax accounting, monetary items, accounts receivable, liabilities.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обліку курсових різниць і валютних операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності зумовлена поглибленням інтеграції українських підприємств у міжнародні ринки, розширенням обсягів експортно-імпортних операцій та високою волатильністю валютних курсів в умовах воєнного стану й макроекономічної нестабільності. Для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) валютні операції стали не

лише інструментом забезпечення міжнародних розрахунків, а й вагомим фактором формування фінансових результатів, ліквідності та податкового навантаження. У сучасних умовах навіть незначні коливання офіційного валютного курсу можуть суттєво впливати на величину доходів, витрат, дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства, що актуалізує необхідність належної організації бухгалтерського обліку валютних операцій та своєчасного відображення курсових різниць.

Особливої уваги ця проблематика набуває у зв'язку з постійними змінами валютного регулювання, податкового законодавства та практики застосування національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Наявність різних підходів до оцінки монетарних і немонетарних статей, визначення дати здійснення операції, порядку перерахунку валютних активів і зобов'язань, а також відображення курсових різниць у фінансовій звітності створює значні труднощі для бухгалтерських служб підприємств. Крім того, посилення контролю з боку податкових органів щодо валютних операцій підвищує ризик фінансових санкцій у разі помилкового або неповного відображення таких операцій в обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика обліку, контролю та оподаткування зовнішньоекономічної діяльності в умовах валютної нестабільності, трансформації міжнародного регулювання та воєнних ризиків залишається одним із найбільш дискусійних напрямів сучасних економічних досліджень. У дослідженнях, присвячених організації обліку зовнішньоекономічної діяльності, увага зосереджується на проблемах формування облікової інформації щодо експортно-імпортних операцій, валютних розрахунків та податкового супроводу зовнішньоекономічних контрактів. І. Кононов [1] розглядає зовнішньоекономічну діяльність як комплексний об'єкт облікового моделювання, функціонування якого пов'язане із поєднанням валютних, податкових, митних та договірних елементів регулювання. Автором обґрунтовано необхідність формування інтегрованої

системи облікового відображення зовнішньоекономічних процесів з урахуванням специфіки міжнародних розрахунків та багаторівневості господарських операцій.

Подібний підхід простежується і у роботі М. Сидіч [2], де акцентовано увагу на методологічних засадах організації обліку й контролю експортних та імпортних операцій, зокрема на необхідності поєднання процедур бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та документального підтвердження зовнішньоекономічних операцій у системі управління підприємством.

Проблеми обліково-аналітичного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в умовах економічної нестабільності досліджували Л. Кононенко та ін. [3]. Авторами проаналізовано вплив податкового регулювання, валютних обмежень та трансформації міжнародних економічних зв'язків на організацію обліку підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Схожі висновки містяться у дослідженні О. Малецької [4], де експортно-імпортні операції аналізуються у контексті загроз економічній безпеці України. Авторкою показано взаємозв'язок між валютними ризиками, податковим навантаженням та особливостями організації обліку зовнішньоекономічної діяльності в умовах кризових економічних процесів.

Окремий напрям досліджень пов'язаний із проблемами обліку курсових різниць та впливом валютних коливань на результати діяльності підприємств. Т. Шепель та А. Баран [5] досліджують особливості організації обліку курсових різниць в умовах воєнного стану та аналізують вплив змін валютного регулювання на порядок відображення валютних операцій у бухгалтерському обліку. Авторами встановлено, що нестабільність валютного ринку та зміни правил валютного контролю ускладнюють формування достовірної облікової інформації щодо зовнішньоекономічних операцій.

Проблематику методики визначення курсових різниць та їх впливу на податкові наслідки продовжує Т. Войтенко [6], яка звертає увагу на залежність

податкових результатів від дати визнання валютних операцій та способів розрахунку курсових різниць у системі бухгалтерського і податкового обліку.

У міжнародних дослідженнях значна увага приділяється питанням валютних ризиків, трансформації фінансового регулювання та впливу валютної нестабільності на діяльність транснаціональних компаній. Т. Trancoso та S. Gomes [7] досліджують глобальні тенденції зміни валютних курсів та вплив валютних факторів на міжнародні фінансові ринки, підкреслюючи зростання ролі валютної волатильності у процесах міжнародного фінансового управління. У роботі Y. Chang [8] проаналізовано вплив валютного ризику на аудиторське ціноутворення у діяльності транснаціональних корпорацій США. Результати дослідження показали, що підвищення рівня валютних ризиків безпосередньо впливає на складність аудиторських процедур та вартість аудиторських послуг у сфері міжнародного бізнесу.

Питання трансформації облікового регулювання в умовах інтеграційних процесів та змін міжнародного фінансового середовища розглядаються у дослідженні E. Labro та J. Pierk [9]. Автори аналізують особливості розвитку системи облікового регулювання в Європейському Союзі та показують посилення ролі наднаціональних механізмів гармонізації бухгалтерських стандартів, фінансової звітності та процедур контролю.

Водночас І. Алексеєнко та О. Марченко [10] досліджують правові аспекти валютних обмежень в умовах воєнного стану та їх вплив на стабільність зовнішньоекономічної діяльності, акцентуючи увагу на взаємозв'язку валютного регулювання, державного контролю та забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств у сучасних умовах виступає одним із ключових напрямів розвитку національної економіки, оскільки забезпечує інтеграцію суб'єктів господарювання у світовий економічний простір, розширення ринків збуту, доступ до іноземних ресурсів та залучення

міжнародного капіталу [2]. Активізація міжнародної торгівлі, транснаціоналізація бізнес-процесів і зростання відкритості економіки зумовлюють постійне збільшення обсягів операцій, пов'язаних із використанням іноземної валюти. Унаслідок цього валютні операції стають невід'ємним елементом господарської діяльності підприємств, що здійснюють експортно-імпортні операції, міжнародні розрахунки, кредитування, інвестиційну діяльність або співпрацю з іноземними контрагентами.

У науковій літературі зовнішньоекономічна діяльність розглядається як система господарських відносин, що виникають між суб'єктами різних держав у процесі здійснення торговельних, фінансових, виробничих та інвестиційних операцій [5]. Особливістю таких операцій є їх безпосередній зв'язок із міжнародним рухом товарів, послуг, капіталу та валютних цінностей. Водночас практична реалізація зовнішньоекономічної діяльності неможлива без використання іноземної валюти як засобу міжнародних розрахунків, що формує специфічні вимоги до організації бухгалтерського обліку та фінансового контролю на підприємстві [2].

Валютні операції у сфері зовнішньоекономічної діяльності мають комплексний економічний характер. З одного боку, вони забезпечують проведення міжнародних розрахунків, виконання зовнішньоторговельних контрактів, обслуговування валютних зобов'язань та рух фінансових ресурсів між державами [5]. Саме завдяки валютним операціям підприємства отримують можливість здійснювати експорт продукції, імпорт сировини, обладнання та технологій, залучати іноземні інвестиції або користуватися міжнародними кредитними ресурсами. З іншого боку, використання іноземної валюти об'єктивно формує валютні ризики, пов'язані з коливанням валютного курсу, які можуть як покращувати, так і погіршувати фінансовий стан підприємства [6]. В умовах нестабільного валютного ринку навіть незначна зміна офіційного курсу національної валюти може призвести до суттєвого зростання витрат, зміни вартості зобов'язань або викривлення фінансового результату.

Унаслідок цього бухгалтерський облік валютних операцій набуває особливого значення у системі управління підприємством. Його функціональне призначення не обмежується лише фіксацією фактів господарської діяльності та відображенням валютних операцій у фінансовій звітності [9]. Важливою функцією обліку є також забезпечення контролю за впливом валютних коливань на активи, зобов'язання та результати діяльності суб'єкта господарювання.

У системі бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності важливе місце займають валютні операції, оскільки саме вони забезпечують фінансове обслуговування міжнародних господарських відносин підприємства. У сучасній економічній і бухгалтерській літературі валютні операції трактуються як господарські операції, вартість яких визначена в іноземній валюті або які передбачають використання валютних цінностей у процесі здійснення розрахунків, формування активів чи виконання зобов'язань [11]. Економічна сутність таких операцій полягає у русі валютних ресурсів між резидентами та нерезидентами, а також у виникненні фінансових наслідків, пов'язаних із коливанням валютних курсів. Саме тому валютні операції поєднують у собі елементи фінансового, податкового та валютного регулювання, що значно ускладнює їх практичне облікове відображення.

Однією з ключових особливостей бухгалтерського обліку валютних операцій є необхідність їх подвійної оцінки [6]. Будь-яка операція в іноземній валюті одночасно відображається у валюті розрахунків і в національній валюті шляхом перерахунку за офіційним курсом, установленим центральним банком на дату здійснення операції. Такий підхід забезпечує можливість формування єдиної системи фінансової звітності у національній валюті, однак водночас створює додаткові ризики виникнення курсових різниць. У процесі подальшої зміни валютного курсу первісна оцінка активів або зобов'язань може змінюватися, що призводить до формування доходів або витрат від курсових різниць [9]. Саме тому валютні операції мають динамічний характер і

потребують постійного перерахунку монетарних статей відповідно до змін офіційного валютного курсу.

Необхідність подвійної оцінки валютних операцій зумовлює специфіку організації бухгалтерського обліку у сфері ЗЕД [12]. Для забезпечення достовірності фінансової інформації підприємство повинно здійснювати постійний контроль за правильністю визначення валютного курсу, датою здійснення господарської операції, моментом переходу права власності та порядком переоцінки валютних активів і зобов'язань. Від правильності цих облікових процедур залежить не лише достовірність фінансової звітності, а й коректність визначення фінансового результату та податкових зобов'язань підприємства. У зв'язку з цим валютні операції вважаються одним із найбільш складних і ризикованих об'єктів бухгалтерського обліку у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Одним із ключових елементів бухгалтерського обліку валютних операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності є визначення та відображення курсових різниць [6]. Їх виникнення безпосередньо пов'язане зі зміною офіційного валютного курсу між датою первісного визнання господарської операції та датою погашення відповідної заборгованості або складання фінансової звітності. Оскільки в умовах ринкової економіки валютний курс характеризується постійною динамікою, будь-які активи чи зобов'язання, виражені в іноземній валюті, підлягають переоцінці відповідно до актуального валютного курсу. Унаслідок цього змінюється їх вартісна оцінка у національній валюті, що і формує курсові різниці.

Економічна сутність курсових різниць полягає в тому, що вони не є окремою господарською операцією чи самостійним об'єктом руху фінансових ресурсів. Курсові різниці виступають економічним наслідком переоцінки монетарних статей у зв'язку зі зміною валютного курсу [8]. Тобто фактичний рух товарів, коштів або послуг може залишатися незмінним, однак через коливання валютного курсу змінюється грошова оцінка активів чи зобов'язань у

національній валюті. Саме тому курсові різниці мають похідний характер і відображають вплив зовнішнього макроекономічного середовища на фінансовий стан підприємства.

У бухгалтерському обліку прийнято розрізняти позитивні та від'ємні курсові різниці. Позитивні курсові різниці виникають у випадку, коли зміна валютного курсу призводить до збільшення економічної вигоди для підприємства [7]. Наприклад, якщо підприємство має дебіторську заборгованість в іноземній валюті, а курс іноземної валюти зростає, сума коштів, яку підприємство отримає після перерахунку у національну валюту, також збільшується. У такому випадку формується дохід від операційної або фінансової курсової різниці. Натомість від'ємні курсові різниці виникають тоді, коли зміна валютного курсу призводить до збільшення витрат або зменшення економічної вигоди підприємства [9]. Наприклад, у разі зростання валютного курсу щодо кредиторської заборгованості підприємство буде змушене сплатити більшу суму коштів у перерахунку на національну валюту, що формує відповідні витрати.

Особливість курсових різниць полягає також у тому, що вони безпосередньо впливають на фінансовий результат діяльності підприємства [7]. У бухгалтерському обліку такі різниці визнаються у складі інших операційних або фінансових доходів і витрат залежно від характеру господарської операції. Таким чином, навіть за відсутності змін у фактичних обсягах реалізації продукції чи виконання робіт підприємство може отримувати значні прибутки або збитки виключно внаслідок валютних коливань.

Визначення порядку обліку курсових різниць безпосередньо залежить від правильної класифікації статей балансу на монетарні та немонетарні. Саме ця класифікація є одним із найбільш важливих і водночас проблемних аспектів бухгалтерського обліку валютних операцій [12]. Монетарними статтями вважаються активи та зобов'язання, які передбачають отримання або сплату фіксованої чи визначеної суми грошових коштів. До таких статей належать

грошові кошти в іноземній валюті, валютна дебіторська та кредиторська заборгованість, валютні кредити, депозити та інші фінансові зобов'язання. Оскільки вартість монетарних статей безпосередньо залежить від валютного курсу, вони підлягають обов'язковому перерахунку на дату балансу та на дату здійснення розрахунків. Саме в результаті такого перерахунку виникають курсові різниці.

Натомість немонетарні статті обліковуються за історичною або первісною вартістю і не передбачають отримання чи сплати фіксованої суми грошових коштів [8]. До них належать основні засоби, запаси, нематеріальні активи, аванси, сплачені або отримані в іноземній валюті, якщо вони пов'язані з поставкою товарів чи послуг. Такі статті після первісного визнання не підлягають регулярному валютному перерахунку, оскільки їх оцінка базується не на поточному валютному курсі, а на історичній вартості на дату здійснення операції. Саме неправильне розмежування монетарних і немонетарних статей є однією з найбільш поширених причин помилок у бухгалтерському обліку валютних операцій.

Важливе значення для організації бухгалтерського обліку валютних операцій і курсових різниць має система нормативно-правового регулювання, яка визначає порядок оцінки, визнання, переоцінки та відображення валютних активів і зобов'язань у фінансовій звітності підприємства [1]. Особливістю цієї сфери є те, що регулювання валютного обліку здійснюється одночасно кількома групами нормативних актів – бухгалтерськими, валютними та податковими, кожна з яких має власну мету та специфіку застосування. У результаті підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, змушені враховувати комплекс взаємопов'язаних вимог, що значно ускладнює практичну організацію обліку валютних операцій.

Основу бухгалтерського регулювання валютних операцій в Україні становлять національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, серед яких ключове значення має НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [13].

Саме цей стандарт визначає порядок первісного визнання операцій в іноземній валюті, правила перерахунку валютних активів і зобов'язань, механізм визначення курсових різниць та їх відображення у фінансовій звітності підприємства. Відповідно до положень стандарту операції в іноземній валюті під час первісного визнання відображаються у національній валюті шляхом перерахунку суми за офіційним валютним курсом на дату здійснення операції. Надалі монетарні статті підлягають обов'язковому перерахунку на дату балансу та на дату проведення розрахунків, а різниця між попередньою та новою оцінкою визнається курсовою різницею.

Нормативне регулювання також визначає порядок класифікації курсових різниць залежно від характеру господарської діяльності підприємства [14]. Зокрема, курсові різниці можуть відображатися у складі інших операційних доходів і витрат або у складі фінансових результатів від неопераційної діяльності. Такий підхід забезпечує більш точне відображення впливу валютних коливань на результати діяльності підприємства, однак на практиці нерідко створює труднощі під час визначення належної класифікації окремих операцій.

Особливу складність у практиці бухгалтерського обліку створює взаємодія бухгалтерських і податкових норм щодо валютних операцій [15]. Незважаючи на те, що податковий облік в Україні значною мірою базується на даних фінансової звітності, окремі положення податкового законодавства можуть передбачати специфічні правила визначення доходів, витрат або об'єкта оподаткування за валютними операціями [16]. Унаслідок цього між бухгалтерським і податковим підходами нерідко виникають тимчасові або постійні різниці, що потребує додаткового аналітичного супроводу та підвищує ризик помилок під час формування податкових зобов'язань.

Суттєвий вплив на формування сучасної системи валютного обліку в Україні мають міжнародні стандарти фінансової звітності, насамперед IAS 21 «The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates», розроблений International Accounting Standards Board [17]. Саме цей міжнародний стандарт став

концептуальною основою для національного регулювання обліку валютних операцій та визначення курсових різниць. IAS 21 встановлює загальні принципи визначення функціональної валюти підприємства, правила перерахунку операцій в іноземній валюті, порядок оцінки монетарних і немонетарних статей, а також особливості відображення валютних різниць у фінансовій звітності. Водночас міжнародні стандарти мають більш принципово орієнтований характер, тоді як національні стандарти часто містять детальніші процедурні вимоги, адаптовані до особливостей української системи бухгалтерського обліку та податкового регулювання.

Крім бухгалтерських і податкових норм, суттєве значення мають акти валютного регулювання, які визначають порядок проведення валютних розрахунків, строки розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами, правила купівлі та продажу іноземної валюти, а також систему валютного контролю [18]. В умовах воєнного стану та нестабільності фінансового ринку валютне регулювання характеризується високою динамічністю, оскільки державні органи регулярно вносять зміни до порядку здійснення валютних операцій, встановлюють тимчасові валютні обмеження або коригують механізми валютного нагляду. Для підприємств це означає необхідність постійного моніторингу нормативних змін та оперативного коригування облікової політики відповідно до нових вимог законодавства.

Практика ведення бухгалтерського та податкового обліку у сфері зовнішньоекономічної діяльності свідчить про те, що валютні операції залишаються однією з найбільш складних і ризикованих ділянок облікової роботи підприємства. Це зумовлено поєднанням кількох взаємопов'язаних факторів: постійною зміною валютних курсів, необхідністю регулярної переоцінки монетарних статей, складністю нормативного регулювання та наявністю відмінностей між бухгалтерськими й податковими підходами до відображення валютних операцій. В умовах високої волатильності валютного ринку навіть незначні помилки у визначенні дати операції, валютного курсу чи

характеру валютної статті можуть суттєво впливати на фінансовий результат підприємства, достовірність фінансової звітності та правильність визначення податкових зобов'язань. Унаслідок цього валютний облік стає не лише технічно складною, а й високоризиковою сферою з погляду фінансового контролю та податкового адміністрування (табл. 1).

Таблиця 1

Типові помилки у бухгалтерському та податковому обліку валютних операцій і курсових різниць та їх вплив на фінансову звітність підприємства

Типова помилка у валютному обліку	Сутність помилки	Наслідки для фінансової звітності	Податкові ризики та наслідки
Неправильна класифікація монетарних і немонетарних статей	Помилкове віднесення авансів до монетарних статей або відсутність переоцінки валютної заборгованості	Викривлення вартості активів і зобов'язань, неправильне визначення курсових різниць, доходів і витрат	Неправильне визначення об'єкта оподаткування, ризик донарахування податку на прибуток
Неправильне визначення дати господарської операції	Використання валютного курсу на дату оплати замість дати переходу права власності або первісного визнання	Помилки у формуванні первісної вартості активів, доходів і витрат	Помилки у визначенні бази оподаткування та сум податкових зобов'язань
Неправильне застосування валютного курсу	Використання невірною офіційного курсу НБУ або застосування курсу не на ту дату	Недостовірне відображення валютних операцій у фінансовій звітності	Викривлення податкових показників та ризик штрафних санкцій
Несвоєчасна переоцінка монетарних статей	Відсутність перерахунку валютної дебіторської та кредиторської заборгованості на дату балансу	Викривлення фінансового результату звітного періоду	Неправильне визначення фінансового результату для оподаткування
Помилки у визначенні курсових різниць	Неправильне розмежування позитивних і від'ємних курсових різниць або їх некоректне віднесення до видів діяльності	Заниження або завищення доходів і витрат підприємства	Помилки у визначенні податку на прибуток
Помилки при обліку авансів у валюті	Неправильне відображення авансових платежів та їх переоцінки	Викривлення розрахунків із контрагентами та фінансових результатів	Ризик неправильного визначення ПДВ та податкового кредиту
Помилки у визначенні митної вартості імпортованих товарів	Неправильне включення валютних складових до митної вартості	Викривлення первісної вартості запасів	Донарахування митних платежів та ПДВ

Неналежне документальне оформлення валютних операцій	Помилки у ЗЕД-контрактах, інвойсах, митних деклараціях, банківських документах	Недостовірність первинного обліку та фінансової звітності	Визнання операцій нереальними, штрафні санкції, втрата права на податковий кредит
--	--	---	---

Джерело: сформовано авторами на основі [6; 8; 12]

Таким чином, типові помилки у бухгалтерському та податковому обліку валютних операцій мають комплексний характер і можуть суттєво впливати на фінансовий стан підприємства. Їх наслідками є викривлення фінансової звітності, неправильне визначення доходів, витрат і фінансового результату, порушення податкового законодавства та зростання ризику фінансових санкцій. У зв'язку з цим якісна організація валютного обліку, своєчасна переоцінка монетарних статей, належне документальне оформлення зовнішньоекономічних операцій та постійний контроль за змінами нормативного регулювання стають необхідними умовами забезпечення фінансової безпеки та стабільності діяльності підприємства.

Отже, проведені дослідження дозволяють дійти висновку, що правильне розуміння економічної сутності валютних операцій, механізму виникнення курсових різниць та принципів їх бухгалтерського відображення є необхідною передумовою забезпечення достовірності фінансової звітності й ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Встановлено, що валютні операції мають комплексний характер і поєднують у собі бухгалтерські, податкові та валютно-регуляторні аспекти, що значно ускладнює їх практичний облік. Саме тому правильна класифікація монетарних і немонетарних статей, своєчасна переоцінка валютних активів і зобов'язань, коректне визначення курсових різниць та належне документальне оформлення зовнішньоекономічних операцій виступають ключовими умовами формування об'єктивної інформації про фінансовий стан підприємства. Водночас результати аналізу свідчать, що помилки у сфері валютного обліку можуть призводити до суттєвого викривлення фінансових результатів, зростання податкових ризиків та виникнення фінансових санкцій. У зв'язку з цим ефективна організація облікової політики щодо валютних операцій повинна бути спрямована на забезпечення

узгодженості бухгалтерського й податкового обліку, мінімізацію ризиків валютних коливань та підвищення рівня фінансової безпеки підприємства у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки. За результатами проведеного дослідження встановлено, що облік валютних операцій і курсових різниць є однією з найбільш складних та ризикованих ділянок бухгалтерського обліку у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Обґрунтовано, що курсові різниці виступають економічним наслідком переоцінки монетарних статей і безпосередньо впливають на фінансові результати, показники ліквідності та фінансової стійкості підприємства. Визначено, що правильна класифікація монетарних і немонетарних статей має принципове значення для достовірного відображення валютних операцій у фінансовій звітності та коректного визначення доходів і витрат.

Результати дослідження свідчать, що помилки у сфері валютного обліку мають комплексний негативний вплив на діяльність підприємства, оскільки призводять до викривлення фінансової звітності, неправильного визначення фінансового результату, виникнення податкових ризиків і застосування штрафних санкцій. Установлено, що в умовах нестабільності валютного ринку та посилення податкового контролю ефективна організація облікової політики щодо валютних операцій повинна бути спрямована на забезпечення узгодженості бухгалтерського і податкового обліку, своєчасний контроль за переоцінкою валютних статей та мінімізацію ризиків валютних коливань. Обґрунтовано, що підвищення якості облікового забезпечення валютних операцій є необхідною умовою зміцнення фінансової безпеки підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з розробленням практичних механізмів удосконалення облікової політики щодо валютних операцій в умовах цифровізації облікових процесів та нестабільності валютного середовища.

Список використаних джерел

1. Шепель Т., Баран А. Організація обліку курсових різниць: облікові правила під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-43>

2. Войтенко Т. Курсові різниці: як дата і метод розрахунку впливають на податки? *Податки & бухоблік*. 2026. № 3. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2026/january/issue-3/article-135593.html> (дата звернення: 13.05.2026).

3. Сидіч М. Ю. Методологічні засади обліку і контролю експортних та імпорتنих операцій. *Вісник економічної науки України*. 2025. № 1(48). С. 39–41. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).39-41](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).39-41)

4. Кононенко Л. В., Савченко В. М., Назарова Г. Б. Обліково-аналітичне забезпечення та оподаткування підприємництва у зовнішньоекономічній діяльності: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Економіка, менеджмент та право*. 2025. Вип. 9. С. 31–40. DOI: <https://doi.org/10.33251/2707-8620-2025-9-31-40>

5. Кононов І. І. Сутність зовнішньоекономічної діяльності як об'єкта облікового моделювання. *Бізнес Інформ*. 2020. №5. С. 79–86. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-79-86>

6. Алексєнко І. Г., Марченко О. В. Обмеження валютних операцій та забезпечення стабільності ЗЕД в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 718–721. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/170>

7. Малецька О. І. Організація обліку та оподаткування експортно-імпорتنих операцій підприємства в умовах загроз економічній безпеці України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2025. Т. 1, № 21. С. 405–415. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.1.21.405-415>

8. Labro E., Pierk J. Accounting regulation in the European Union. *Review of Accounting Studies*. 2025. Vol. 30. P. 3177–3217. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11142-025-09909-0>

9. Chang, Y., Fan, Y., & Su, L. (2024). Foreign exchange risk and audit pricing: Evidence from U.S. multinational corporations. *Journal of Accounting and Public Policy*, 45, 107196. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2024.107196>
10. Trancoso T., Gomes S. Beyond the dollar: A global perspective on exchange rate dynamics via currency factors. *Finance Research Letters*. 2023. Vol. 58, Part A. Art. 104261. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104261>
11. Болдовська К. П. Особливості та складові облікового забезпечення міжнародних операцій суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2022. № 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-33>
12. Гордополов В. Ю. Методологічні положення бухгалтерського обліку експортно-імпорتنих операцій підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 13. С. 15-27. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/13_2018/4.pdf (дата звернення: 13.05.2026).
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»: наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (дата звернення: 13.05.2026).
14. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 13.05.2026).
15. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 13.05.2026).
16. Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 13.05.2026).
17. IAS 21 «The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates». URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2022/issued/part-a/ias-21-the-effects-of-changes-in-foreign-exchange-rates.pdf?bypass=on> (дата звернення: 13.05.2026).

18. Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями: постанова Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002500-19#Text> (дата звернення: 13.05.2026).